

Bilaga till rapport från

Definitioner av beteenden o jämförelse MV/MH
(Mentaleskrivning Valp/Mentaleskrivning Hund)

RAS/RUS

2015-09-01

Konferens 6-8 novem 2015.

Personlighet hos valpar och vuxna hundar

Under individens utveckling – ontogenesen – förändras beteenden från enklare former till mer och mer komplicerade. Detta beror på mognadsprocesser i hjärnan, ökad nervmuskelkontroll och erfarenheter. I grunden finns genetiska förutsättningar – anlag. Hur anlagen utvecklas beror på vad individen råkar ut för under hela livet. Ibland ser vi vid MH hur en enstaka hund i en kull avviker markant från resten, till exempel i rädslmomenten. Ofta beror det på skillnader i erfarenheter.

Det vi söker i MV är grundläggande anlag som de kan visa sig vid cirka 8 veckors ålder. Vid jämförelser med MH och enkäter till hundägare och uppfödare kan vi studera vad valparna kan "berätta" om sin kommande utveckling vilket kan vara till nytta vid avelsurvalet, rådgivningen till den nya valpägaren och utbildning av kursledare.

En förutsättning för att jämförelser ska kunna göras är att de båda testerna bygger på samma metodik beträffande situationer och betygsättning. Det går naturligtvis inte att ha exakt samma testsituationer utan dessa måste anpassas till valpar eller vuxna hundar. Däremot kan man försöka betygsätta samma egenskaper även om dessa är primitivare – inte så välutvecklade och differentierade – hos valparna. En viktig skillnad mellan MV och MH är att valpen inte har sällskap av en flockmedlem som skulle kunna fungera som en trygghetsplattform. Det är svårt att i praktiken konstruera ett test för vuxna hundar där de agerar helt ensamma.

AG har gjort en ordlista med förklaringar av vad vi avsett med de olika termerna i MV"-protokollet.

Ordförklaringar

Aggression. Aggressiva signaler har som primär funktion att öka avståndet till någon eller begränsa den andres möjligheter att välja beteende. Orsakerna kan vara rädsla, smärta, konkurrens, frustration mm.

Signalerna som kan vara en mängd olika från enkla ögonhot till direkt attack är inte lika utvecklade och differentierade hos valpar, som hos vuxna hundar. Det innebär bland annat att intensiv aggression hos en valp inte alls behöver betyda att den skulle visa samma som vuxen när hunden fått mer erfarenheter genom "feedback" från andra hundar och människor. Däremot kan MV kanske visa om individen har en tendens att använda aggression för att lösa vissa problem. I MV används uttrycken: morrar, avvisar, markerar/bitintention, visar resursförsvär.

Aktivitet. Ett någorlunda objektivt sätt att mäta aktivitet brukar vara att man räknar hur många rutor på ett golv som djuret passerar inom en viss tid. Detta är svårt att genomföra i normal uppfödarmiljö. Därför används i MV subjektiva bedömningar. Hos uppfödaren jämförs valpen med sina syskon i en femgradig skala. VB gör en bedömning av valpens aktivitet under provet. Ord som används är pigg, vaken, alert, energisk, rastlös.

Aktivitet förekommer i flera moment till exempel vid lek och kontaktagande – då med uttryck som springer efter, leker aktivt, leker hela tiden, hoppar intensivt kontaktagande.

Dragkamp. Dragkamp förekommer i många sammanhang vid arbete med hundar, till exempel vid skyddsarbete och som en del av lek-belöning. Om valpen inte vill delta kan det bero på rädsla för föremålet, låg motivation för att gripa, social osäkerhet och kanske morfologiska egenheter i bettet.

Man får olika reaktioner om man tittar mot valpen och drar föremålet mot sig än om man tittar bort och drar föremålet i sidled. Liksom i andra moment är det viktigt att VB håller sig till anvisningarna.

Gripande. Gripande är en viktig egenskap vid praktiskt brukshundarbete och är därför intressant redan hos valpen. Formen och intensiteten i Gripande används för att beskriva motivationen. Ord som används är: griper ej, nyper/nafsar i föremålet, griper och lyfter upp, griper med hela munnen och lyfter. En anledning till låg motivation kan vara rädsla för okända föremål vilket bör beaktas vid utvärderingen. Gripandet kan bli olika om föremålet är känt eller okänt sedan tidigare. I mom 5, Liten boll, är gripandet beroende av att valpen springer efter bollen. I mom 7, Trasa, påverkas gripandeformen eventuellt av osäkerhet inför VB. I mom 9, 6 Föremål, är valpen ensam med föremålen.

Handlingsförmåga. Beskriver hur valpen klarar av att lösa ett omvägsproblem. Ett komplicerat begrepp med komponenter av rädsla, nyfikenhet, självsäkerhet, social kontaktmotivation, förmåga att prova och byta strategier.

Hälsning, kontakt. Sociala signaler mot en från början främmande person som blir mer bekant under provets gång. Graderas från hälsar ej, till intensivt kontakttagande då valpen hoppar och är intensiv. Initiativtagandet är viktigt dvs. om valpen svarar på kontaktsignaler eller om den tar kontakt själv.

Nyfikenhet och intresse. Nyfikenhet är ett komplicerat begrepp där flera egenskaper är med och påverkar om individen närmar sig och undersöker en retning. Ett testmoment som mäter ren nyfikenhet utan någon rädsleutlösare innan och utan någon social trygghet som hjälp är svår att konstruera i praktiken.

Vid MH är t ex föraren tillsammans med hunden under hela provet. Valpen har ingen trygghetsfaktor med sig hemifrån vilket är viktigt att beakta vid jämförelserna mellan VB och MH. En del valpar knyter an till VB redan under de första momenten medan andra inte gör det. Överdrivet kontakttagande kan vara ett tecken på social rädsla/osäkerhet – även vid MH – vilket måste beaktas vid utvärderingen. Vid mom 9 Föremål är valpen ensam, vid de andra momenten är den tillsammans med en från början okänd person. Vid mom 1 mäts både valpens tendens att undersöka ett okänt utrymme och att undersöka/ta kontakt med en främmande person – social nyfikenhet.

Bristande intresse beskrivs i olika moment som: kommer ej fram, ointresserad, kommer fram men fullföljer inte, går mot men avbryter. Stort intresse beskrivs som: går eller springer fram direkt, undersöker hela tiden. På grund av komplexiteten återfinns Nyfikenhet i flera moment i MV och beskrivs med den tid det tar för valpen att komma fram och hur mycket hjälp av VB den behöver.

Lek. Lek är relativt lätt att känna igen men svårt att enkelt definiera. Beteenden med olika funktion kan blandas och intensiteten kan variera från närmast våldsamt till "halvsovande". Det är viktigt att skilja på ensamlek till exempel med föremål och Sociallek, dvs tillsammans med någon. I MV förekommer lek under flera av momenten: mom 5 Liten boll, mom 6 Stor boll, mom 7 Dragkamp med trasa, mom 8 Ljud, mom 9

Föremål. Vid ensamleken beskrivs hur intensivt valpen leker och/eller hur länge den håller på. Vid den sociala leken med testledaren beskrivs dessutom vem som är initiativtagare. Lekmotivation är en viktig komponent vid många former av brukshundarbete.

Ljud. Ljudkänslighet i olika miljöer är en vanlig orsak till att hundar avbryter en verksamhet. I de flesta hundtester förekommer därför någon typ av ljudstörning. I valptest är det vanligt att man t ex klappar i händerna medan valpen är sysselsatt med något. Problemet är att handklappningen kan låta så olika mellan olika testledare och även hos samma vid olika tillfällen. Därför svår att standardisera. På grund av detta och att vi inte vill skrämna valparna med plötsliga ljud har vi avstått från en retning som skulle kunna korreleras med skottprovet och endast använt en petflaska som låter när den rullas och är mer jämförbar med skrammementet i MH. När flaskan rullas första gången, är det naturligtvis ett överraskande ljud. Ljud/Nyfikenhet är det som närmast liknar Skramlet på MH.

Resurser. Konkurrens om resurser kan ibland vara ett problem med vuxna hundar och ibland skapar vi det medvetet i ett träningssyfte.

Försvar av en resurs kan innehålla hotsignaler från hunden. Hos valparna är beteendet inte finslipat och därför kan man få till exempel bitförsök utan att det behöver ha något med hundens vidare utveckling att göra. Om valpen vill behålla en resurs i stället för att använda den till samarbete kan vara en intressant uppgift om personligheten. Vid mom. 5 Liten boll och mom. 7 Dragkamp beskrivs om valpen vill leka med föremålet själv. Vid mom. 7 finns alternativet: "sliter och drar kraftigt, kan ruska". Detta kan bero på att den verkligen vill erövra trasan men kan också vara ett tecken på att den tycker att dragkampen är kul att hålla på med – vilket visar sig om VB släpper och valpen kommer tillbaka för att fortsätta.

Samarbete. Samarbete beskriver i mom 2 valpens intresse att följa efter när VB går omkring. Vid mom. 5, Liten boll beskrivs om valpen kommer tillbaka till VB med bollen och i mom. 7, Dragkamp, om valpen vill återuppta dragkampen när VB släppt trasan. Samarbete är en viktig faktor i de flesta sammanhang, inte minst brukshundverksamhet.

Springa efter. Rörelser är uppmärksamhetsväckande vilket gör att tendensen att närma sig en boll eller en trasa ökar om de sätts i rörelse, liksom tendensen att följa efter en människa som går. Retningens rörelse kan göra att en tröskel passeras som får en valp att komma över sin osäkerhet och börja följa efter en människa eller en stor boll, om retningen rör sig från valpen. Om rörelseriktningen är mot kan i stället rädslan öka.

Det är inte självklart att en valp eller vuxen hund som springer efter en boll också skulle jaga ett djur. I svenska språket använder vi tyvärr ofta "springa efter" och "jaga" som synonymer.

Social kontakt. Kontakttagande med från början främmande person beskrivs i momenten: 1, Utrymme, där VB först är passiv och sedan blir aktiv, i mom 2 VB går omkring i rummet, i mom 3 då VB sitter ned, mom 4 då valpen försiktigt lyfts upp i famnen av sittande VB och i mom 10 och 11, Hinder och Hinder, underlag, där en för valpen tidigare känd person (kallad Föraren) deltar.

Orsaken till att valpen undviker kontakttagande kan vara låg motivation för social kontakt

och/eller social rädsla. Vid studier av social kontakt (och konflikt) är det viktigt att notera vem som tar initiativet. Vid MV beskrivs om valpen spontant tar kontakt eller om den gör det först när VB har inbjudit till det. Intensivt kontaktagande är lite dubbelbottnat. Det kan bero på hög motivation, men det kan även finnas inslag av social rädsla. Vid MH kan man ofta se ett intensivare kontaktagande när "Spökerna" tagit av sig dräkterna än vid den första kontakten med en okänd testledare.

Vid andra valptest har man ofta ett moment där man lyfter valpen med en lätt hotande attityd i tron att resultatet skulle kunna korreleras med hundens senare tendens att vara "dominant". Någon sådan koppling har inte kunnat visas men man fortsätter av någon Anledning ändå. Vid MV sitter VB ner och lyfter valpen med en vårdande attityd. Om Valpen undviker eller blir otrygg pressar man den inte.

Trygghet. Vid beskrivningen av olika djurs personlighet kommer man oftast fram till att självsäkerhet eller ängslighet (boldness and shyness) är en viktig egenskap att ta hänsyn till. Vid MV har vi valt att beskriva om valpen verkar känna sig trygg eller inte i momenten. Otrygg blir då synonymt med rädsla/ängslighet.

Vi tror att ordet otrygg gör att den nyblivna valpköparen bättre förstår att valpen behöver hjälp och omvårdnad än om man använder ordet "rädd". Det är en semantisk fråga. Beteendena är desamma. Både hos människor och djur kan man dela in rädsla i två typer: allmän ängslighet och specifik rädsla till exempel för plötsliga ljud (eller spindlar). Om man har många specifika rädslor är sannolikheten stor att man har ett stort mått av ängslighet i personligheten. De specifika rädslöslösarna kan man dela in i sociala eller miljöfaktorer.

Under MV kan man i moment 1a få en uppfattning om den allmänna ängsligheten. Social eller miljörädsla (otrygghet) återfinns under flera av momenten. Otrygghet beskrivs med ord som: orolig, visar otrivsel, kommer inte fram, kommer fram efter tid, orolig, drar sig undan, stelnar till. I flera av momenten finns delmoment som kallas Trygghet men där rädsla även ses under Nyfikenhet – till exempel "går tveksamt fram".

Lars Fält